

Deyimlerin Hikâyeri

Necla Yavuz
Münire Kevser Baş

Fotoğraflar
Erdoğan Yavuz

Resimler
Tuğçe Karaburçak

ISBN: 978-605-9247-58-0

1. Baskı
Temmuz, 2017 / Ankara
1000 Adet

Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 232
Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafik@grafiker.com.tr
Web : grafik.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	23
ABAYI YAKMAK.....	25
ABBAS YOLCU.....	25
AÇ AYI OYNAMAZ.....	26
AÇ YATARIM DİNÇ YATARIM.....	27
ADAM OL BABAN GİBİ, EŞEK OLMA.....	28
ADAM OLAMAZSIN DEDİM, VALİ OLAMAZSIN DEMEDİM.....	28
ADIN DEFTERE GEÇTİ, ANIR EŞŞEĞİM ANIR.....	29
AFYONU PATLAMAK.....	29
AĞACA ÇIKSA PAPUCU YERDE KALMAZ.....	30
AĞZI ATEŞ PÜSKÜRÜYOR.....	30
AĞZINA TÜKÜRMEK.....	30
AĞZINDAN BAKLAYI ÇIKARMAK.....	31
AĞZIYLA KUŞ TUTMAK.....	32
AHFESİN KEÇİSİ.....	32
AKIL TAHTASI NOKSAN (TAHTALARI OYNATTI).....	33
AKIL TOKMAĞI.....	34
AKILDANE GELSİN / (BİLECEN GELSİN).....	34
AKLA KARAYI SEÇMEK.....	35
AKLI KESMEK.....	35
AL TAKKE VER KÜLAH.....	35
ALACASI İÇİNDE.....	36
ALİ CENGİZ OYUNU.....	37
ALİ KIRAN BAŞ KESEN.....	38
ALLAH İLK NEBBAŞA RAHMET EYLESİN.....	39
ALLAH MIHIMI MİSMAR EDER.....	39

ALNI AÇIK OLMAK.....	39
ALTI KAVAL ÜSTÜ ŞEŞHANE.....	40
ALTIN YUMURTLAYAN TAVUĞU KESMEK.....	40
ALTINDAN ÇAPANOĞLU ÇIKAR.....	41
ALTIMIŞ ALTIYA BAĞLAMAK.....	41
AMASYA'NIN BARDAĞI BİRİ OLMAZSA BİRİ DAHA.....	41
ANA GİBİ YAR, BAĞDAT GİBİ DİYAR OLMAZ.....	42
ANA HAMURU KÜÇÜK PIŞIRIR, ÇOCUKLAR EKMEĞİ İKİ AŞIRIR.....	42
ANANIZ DERT YESİN, YARIM YARIM DÖRT YESİN.....	42
ANLADIK YEL DEĞİRMENİ AMA SUYU NEREDEN GELİYOR.....	43
ARABIN DERTİ KIRMIZI PABUÇ.....	44
ARADA YIRTIŁAN BEKTAŞ PAŞA'NIN ŞALVARI.....	44
ARAFAT'TA SOYUNMUŞ HACIYA DÖNMEK.....	44
ARAYAN LEYLASINI DA BULUR, MEVLASINI DA.....	44
ARKANIZ DENİZ, ÖNÜNÜZ DOMUZ.....	45
ARMUT PİŞ AĞZIMA DÜŞ.....	45
ASAYIŞ BER-KEMAL.....	46
ASLAN PAYI.....	46
ASLAN YATTIĞI YERDEN BELLİ OLUR.....	47
AŞIK ATMAK.....	47
ATEŞ ALMAYA MI GELDİN.....	47
ATEŞ PAHASI.....	48
ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ.....	48
ATMA RECEP DİN KARDEŞİYİZ.....	49
AVUCUNU YALAMAK.....	49
AYAĞINI YORGANINA GÖRE UZAT.....	50
AYAĞININ ALTINA KARPUZ KABUĞU KOYMAK.....	50
AYAKLARI SUYA ERMEK.....	51
AYAS PAŞA KOL GEZİYOR.....	51
AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI.....	52
AYININ DOSTLUĞU.....	52
AYNI YAĞIN KÜSBESİ.....	53
AYRAN İÇTİK BİRBİRİMİZE GEÇTİK.....	53

AZ MI GETİRDİM, GEÇ Mİ GETİRDİM.....	54
AZ OLSUN TEMİZ OLSUN.....	54
AZİZİM ÖLDÜ BOĞAZIM ÖLMEDİ.....	55
BA'DE HARABİ'L BASRA.....	55
BABAMIN EVİNDE O DA YOKTU.....	56
BABANDAN MI KALDI?.....	56
BAĞ DA BULUR, BAĞDAT DA, ATINI TOPAL EDEN NALBANT DA.....	57
BAĞDAT BAĞDAT OLALI BÖYLE VALİ GÖRMEDİ.....	58
BAKALIM MEVLA NE GÖSTERECEK.....	58
BAL GİBİ OLUR.....	59
BAL MUMU YAPIŞTIRMAK.....	59
BAL TUTAN PARMAĞINI YALAR (YANANI ALLAH GÖRÜR).....	60
BALIK BAŞTAN KOKAR.....	60
BALIK BİLMEZSE HALİK BİLİR.....	60
BALIK KAVAĞA ÇIKINCA.....	61
BALTA ASMAK.....	61
BAM TELİNE BASMAK.....	61
BANA SÖYLEYECEK SÖZ MÜ BIRAKTIN.....	62
BASTIĞI YERDE OT BİTMEZ.....	62
BAŞIM BİR YAZMAYA SIĞIYOR DA BİR EVE SIĞMIYOR.....	63
BAŞINA DEVLET KUŞU KONMAK.....	64
BAŞINDA KAVAK YELİ ESMEK.....	64
BEDAVADAN GEÇİNMEK.....	64
BEL BAĞLAMAK.....	65
BEN ALLAH'IN İŞİNE KARIŞMAM.....	65
BEN OYUM!.....	66
BEN ŞAHIMI BURAYA KADAR SEVERİM.....	66
BEN YANARIM YAVRUMA, YAVRUMDA YANAR YAVRUSUNA.....	66
BENDEN SONRA TUFAN.....	67
BENİM ÇARIK SİZİN ÇORBA İÇİNDE.....	67
BETERİN BETERİ VAR.....	68
BEYLİK ÇEŞMEDEN SU İÇME.....	68
BIÇAK GİBİ KESİVERDİK.....	69

BİYİKLARINI BALTA KESMEMEK	69
BİLEN BİLİR, BİLMİYEN İKİ DAL MERCİMEK SANIR	70
BİNDİĞİ DALI KESMEK	70
BİR ATIMLIK BARUTU OLMAK	72
BİR ÇİFT SÖZÜM KALDI	72
BİR ÇUVAL İNCİRİ BERBAT ETMEK	72
BİR OK ATTIM KEBAP OLDU	72
BİR SIÇRADIN ÇEKİRGE, İKİ SIÇRADIN ÇEKİRGE	73
BİR SİZDEN BİR BİZDEN	75
BİR YASTIĞA BAŞ KOYMAK	75
BİRAZ GEBE	76
BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR	76
BİTİ KANLANMAK	76
BİZE DE Mİ LO LO?	76
BİZİM KATIRIN TEKMESİ	77
BORÇ BİNİ AŞINCA	77
BORU DEĞİL BU	78
BOYNU KILDAN İNCE OLMAK	78
BOYNUZ İSTERKEN KULAKTAN OLMAK	78
BOYUNUN ÖLÇÜSÜNÜ ALMAK	79
BÖLÜK DUR, KANDIRALI SEN DE DUR	80
BÖYLE DÜMDÜZ ARKADAŞLIK İSTERİM	80
BU BAŞ BİZİM OLSUN DA, TIRAŞI SONRA DÜŞÜNÜRÜZ	81
BU DA İŞ DEĞİL	81
BU DÜŞÜŞ SENDE BU BAKIŞ BENDE İKEN	82
BU KADARCIK KUSUR, KADI KIZINDA DA BULUNUR	82
BU YAŞTA BU ZEKÂ	82
BULGURLU'YA GELİN GİTMEK	83
BURNUNDAN FİTİL FİTİL GETİRMEK	84
BURNUNUN DİBİNDE OLMAK	84
BUYURUN CENAZE NAMAZINA	85
BÜLBÜL KESİLMEK	86
BÜYÜK SÖZ SÖYLEMEK	87

CAN KALMAMAK.....	87
CEMAZİYÜL EVVELİNİ BİLMEK.....	87
CEZA-YI SİNİMMAR.....	88
CIFIT ÇARŞISI.....	89
ÇİMİRİ CANINDAN GEÇER, MALINDAN GEÇMEZ.....	89
ÇADIRINI BAŞINA YIKMAK.....	90
ÇAĞIRIRSA GİTMESEK, ÇAĞIRMAZSA KÜSSEK.....	91
ÇAKMAK TAŞI ÇIKTI.....	91
ÇALIM SATMAK.....	91
ÇAM DEVİRMEK.....	91
ÇANINA OT TIKAMAK.....	92
ÇAPULCU TAKIMI.....	92
ÇARIKLI ERKÂNI HARP.....	92
ÇARŞAMBA PAZARI.....	93
ÇARŞAMBADIR ÇARŞAMBA.....	93
ÇATTIK BELAYA MÜSTEF'İLÂTÜN.....	94
ÇİL YAVRUSU GİBİ DAĞILMAK.....	94
ÇİLEDEN ÇIKMAK.....	94
ÇİNGENE ÇALAR KÜRT OYNAR.....	95
ÇİVİ KOYMAK.....	95
ÇİVİSİ ÇIKMAK.....	96
ÇİZMEDEN YUKARI ÇIKMAK.....	96
ÇOBAN KULÜBESİNDE PADİŞAH RÜYASI GÖRMEK.....	97
ÇÜRÜK TAHTAYA BASMAK.....	98
DAĞ YÜRÜMEZSE ABDAL YÜRÜR.....	98
DAĞDAN GELİP BAĞDAKİNİ KOVMAK.....	98
DALAVERE, ALAVERE SAF MEHMET YİNE NÖBETE.....	99
DALGA GEÇMEK.....	99
DALKAVUĞUNU BULMAK.....	99
DAM ÜSTÜNDE SAKSAĞAN.....	100
DANANIN KUYRUĞU KOPTU.....	100
DARISI BAŞINA.....	101
DAVULUN SESİ UZAKTAN HOŞ GELİR.....	102

DAYANSIN EHL-İ KUBÛR.....	102
DEĞERİNİ BİLMEK.....	103
DELİ HER DELİĞE PARMAK ATAR.....	103
DEMOKLES'İN KILICI.....	103
DENİZ BİTTİ.....	104
DENİZE DÜŞEN YILANA SARILIR.....	104
DERDİNİ MARKO PAŞA'YA ANLAT.....	105
DEREYİ GÖRMEDEN, PAÇAYI SIVAMAK.....	105
DEVE BİR PULA GÖTÜR OĞLUM, DEVE BİN PULA GETİR OĞLUM.....	106
DEVE YAPMAK.....	106
DEVEYE HENDEK ATLATMAK.....	107
DIŞI SİZİ YAKAR, İÇİ DE BENİ.....	107
DIŞINDAN BAKTIM BİR YEŞİL TÜRBE.....	108
DİBİNE SEPET MIHLAMAK.....	108
DİL YARASI.....	109
DİLENCİ VAPURU.....	109
DİLİNDE TÜY BİTMEK.....	109
DİMYAT'A PİRİNCE GİDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK.....	110
DİNGONUN AHIRI.....	110
DİRİLER DURURKEN ÖLÜLER HELVA YEMEZ.....	111
DİŞ BİLEMEK.....	112
DİŞ KIRASI.....	112
DOĞRU SÖZE NE DENİR.....	112
DOKUZ AKIL BİR OLSA, BİLECİK'E PAZAR KURULMAZ.....	112
DOKUZ DOĞURMAK.....	113
DOLAP BEYGİRİ GİBİ DÖNÜP DURMAK.....	114
DOLAP ÇEVİRMEK.....	114
DOMBAY DOMBAY KONUŞMAK.....	115
DOMUZA OMUZ VERMEK.....	115
DOSTLAR ALIŞVERİŞTE GÖRSÜN.....	116
DOSTLUK YOKLUKTA BELLİ OLUR.....	116
DOYMAK DEDIĞİN RAHMETLİ GİBİ OLMALI.....	116
DUDU BENDEN AKILLI.....	117

DUMANI DOĞRU ÇIKSIN DA.....	117
DURDU DURDU, TURNAYI GÖZÜNDEN VURDU.....	118
DUT YEMİŐ BÜLBÜLE DÖNMEK.....	118
DÜDÜKLEMEK.....	119
DÜĞÜNÜNDE DAVUL ÇALINMAMAK.....	119
DÜNYA BU; KİMİ İNER, KİMİ ÇIKAR.....	119
DÜNYADA BAKILACAK SURAT KALMADI.....	120
DÜNYAYA SIĞMAYAN KAFA.....	120
DÜŐÜNMEDEN HALT YENMEZ.....	120
EDEN BULUR.....	121
EFEM BİLİR KARARINI.....	121
EKİN İTİ GİBİ / İHLİM İTİ.....	122
EKMEĞİNİ TAŐTAN ÇIKARMAK.....	122
EL DEDİ BEN DE DEDİM.....	123
EL ELİN EŞEĞİNİ TÜRKÜ SÖYLEYEREK ARAR.....	123
EL SÖZÜNE UYMAK.....	124
EL ÜSTÜNDE TUTMAK.....	124
ELİ BAYRAKLI.....	124
ELİ İLE DİLİ BİRBİRİNE UYMAMAK.....	124
ELİ KULAĐINDA.....	125
ELİNE SU DÖKEMEZ.....	125
ELİNİ KAPTIRAN KOLUNU KURTARAMAZ.....	125
ELİNİN ÇAMURU İLE KADIN İŞİNE, ELİNİN HAMURU İLE ERKEK İŞİNE KARIŐMA.....	126
ELİNİN KÖRÜ.....	126
ENİNE BOYUNA KONUŞMAK.....	127
ENİNİ BOYUNA UYDURMAK.....	127
ENSESİ YASİN TULUMU GİBİ ŐİŐMİŐ.....	127
ERENLERİN SAÇI SOLU BELLİ OLMAZ.....	127
ERGENE KARI BOŐAMAK KOLAY.....	128
ES YİĞİDİN BAĐRINA.....	128
ESKİ ÇAMLAR BARDAK OLDU.....	128
ESKİ HAMAM ESKİ TAS.....	129

ESKİ HAYRATI DA BERBAT ETTİN	129
ESKİ KULAĞI KESİKLERDEN	130
ESMAYI ÜZERİNE SIÇRATMAK	130
EŞEK OLUR DA ANIRMAZ MI?	131
EŞEK SUDAN GELİNCEYE KADAR DÖVMEK	131
EŞEKLİĞİNE BAKMADAN HİKMETTEN SÖZ ETMEK	132
EŞEKLİĞİNE VERMEK	132
EŞELEME BOKU ÇIKAR	133
EŞREF SAAT	133
ETEKLERİ ZİL ÇALMAK	134
ETTEN EVVEL ÇÖMLEĞE DÜŞME	134
EV DANASI TOSUN OLMAZ	135
EV YENİ, DUVAR YENİ, ELEK SENİ NEREYE ASAYIM	135
EVİNE DÜLGER ZEMBİLİ GİRSİN	135
EYÜP PEYGAMBER SABRİ	136
EYYAM (GÜNLER) REİSİ	136
FAKA BASMAK	137
FANİ DÜNYA	137
FAZLA HAVLAYAN KÖPEK SÜRÜYE KURT GETİRİR	138
FELEĞİN ÇEMBERİNDEN GEÇMEK	139
FELEK MUSTAFA'YA YAR OLMADI	139
FERTİĞİ ÇEKMEK	139
FİNCANCI KATIRLARINI ÜRKÜTME	140
FİRE VERMEK	140
FOYASI MEYDANA ÇIKTI	140
GAYRET DAYIYA DÜŞTÜ	141
GECELER HAYIR OLSUN	141
GEÇ ATEŞ ALMAK	141
GEÇ YİĞİDİM GEÇ	142
GEÇİNMEYE GÖNLÜM YOK DA ADINI SORMADIM	142
GEÇME NAMERT KÖPRÜSÜNDEN KOY APARSIN SU SENİ	142
GEÇTİ BOR'UN PAZARI SÜR EŞEĞİNİ NİĞDE'YE	143
GELDİ SAFİYE GİTTİ KAFİYE	143

GELELİM BAMYANIN FAZİLETİNE.....	144
GELİN ATA BİNDİ YA NASİP.....	144
GELİNLİK BİR GÜN OLSA, KUŞ KONDURURDUM.....	144
GEMİ MAYMUNU GİBİ.....	145
GEMİLERİ YAKMAK.....	145
GEMİSİNİ KARADAN YÜRÜTMEK.....	145
GEYİK MUHABBETİ.....	146
GIRGIR GEÇMEK.....	147
GİT GİT BİTMİYOR.....	147
GOYGOYÇULUK YAPMAK.....	148
GÖKTE ARARKEN YERDE BULMAK.....	148
GÖKTEN ZEMBİLLE İNMEK.....	149
GÖLGE ETME BAŞKA İHSAN İSTEMEM.....	149
GÖRENLER ALLAH İÇİN SÖYLESİN.....	150
GÖRÜNDÜ SİVAS'IN BAĞLARI.....	151
GÖZ HAKKI.....	151
GÖZDAĞI VERMEK.....	151
GÖZDEN SÜRMEYİ ÇEKMEK.....	152
GÖZLERİ VELFECİR.....	152
GÖZÜNE GİRMEK.....	152
GUGUK BANA ÖTTÜ.....	153
GÜME GİTTİ!.....	153
GÜN DOĞMADAN NELER DOĞAR.....	153
GÜVENDİĞİ DAĞLARA KAR YAĞMAK.....	154
GÜYA HACI EMMİYİ EŞEĞE BİNDİRDİN.....	154
GÜZELLİK BAŞA BELA.....	155
HAC DA KAPININ ÖNÜNDE AÇ DA.....	155
HACI MANDAL MÜHRÜ.....	156
HADDİNİ BİLDİRMEK.....	156
HAFİZ PAŞA TOKADI.....	156
HAKKINDA HAYIRLISI BÖYLEYMİŞ.....	157
HÂLÂ ÖFKESİ GEÇMEMİŞ.....	157
HÂLDEN HABERİN OLSUN.....	158

HALEP ORADA İSE ARŞİN BURADA.....	158
HALLAÇ PAMUĞU GİBİ ATMAK.....	158
HAMAMIN NAMUSUNU TEMİZLEMEK.....	159
HANA KOYAN YOK, OKUMU NEREYE ASAYIM.....	159
HANCI SARHOŞ YOLCU SARHOŞ.....	159
HAPI YUTMAK.....	160
HARF ATMAK.....	160
HARİÇTEN GAZEL OKUMAK.....	161
HARMAN YERİ DERVİŞLERİNDİR.....	161
HASTA MIYIM, HASTA MI OLACAĞIM.....	162
HAVLAMASINI BİLMEYEN KÖPEK.....	162
HAVYAR KESMEK.....	162
HAYDAN GELEN HÛ'YA GİDER, SELDEN GELEN SUYA GİDER.....	163
HEM AĞLARIM HEM GİDERİM.....	163
HEM KEL HEM FODUL.....	164
HEM KEMANKEŞ HEM ÇİLEKEŞ.....	164
HEM SEN KAZANDIN HEM BEN.....	164
HEPİMİZ O YOLUN YOLCUSUYUZ.....	165
HER DAĞIN BAŞINA BİR HAN YAP.....	165
HER İŞ BİTTİ SIRA LEĞEN ÖRTÜSÜNE Mİ GELDİ.....	165
HER İŞTE BİR HAYIR VARDIR.....	166
HER KOYUN KENDİ BACAĞINDAN ASILIR.....	167
HER YERDE OKKA DÖRT YÜZ DİRHEM.....	167
HER YİĞİDİN, BİR YOĞURT YİYİŞİ VARDIR.....	168
HERKES ASLINA ÇEKER (ASLINA HU).....	168
HERKES KENDİ AGOBUNA AĞLAR.....	170
HİR SÖYLEMEZ.....	170
HIRSIZIN HİÇ Mİ SUÇU YOK.....	171
HORA GEÇMEK.....	171
HOŞAFIN YAĞI KESİLDİ.....	171
HUYUM BU.....	172
İÇİNDE SU KAŞIĞI VARMIŞ.....	172
İFADESİNİ ALMAK.....	173

İĞNE İLE KUYU KAZMAK.....	173
İKİ AYAĞI BİR PABUCA SOKMAK.....	174
İKİ CAMİ ARASINDA KALMIŞ BEYNAMAZ.....	174
İKİ DİRHEM BİR ÇEKİRDEK.....	175
İKİ ELİM YANIMA GELECEK.....	175
İLAHİ SU KUŞU SEN ETTİN BU İŞİ.....	175
İLK GÖZ AĞRISI.....	176
İLMİ SİYASET DERSİ ALMAK.....	176
İLYAS AĞA'NIN OĞLAN DOĞURDUĞU ZAMAN.....	177
İMAM BİLDİĞİNİ OKUR.....	178
İMAMIN KAYIĞINA BİNMEK.....	178
İNEK NARMANLI, DANA TEKMANLI.....	178
İNİŞİ VAR ÇIKIŞI VAR, VEREMEM.....	180
İNSANOĞLU ASLANI KEDİ DEĞİL, SIÇAN YAPARMIŞ.....	180
İNSANOĞLU KUŞ MİSALİ.....	181
İNŞALLAH DE!.....	181
İNŞAATA DEVAM.....	182
İPE UN SERMEK.....	182
İPİN UCU.....	183
İPLİĞİ PAZARA ÇIKTI.....	183
İPSİZ SAPSIZ.....	184
İPTEN ADAM ALMAK.....	184
İSTİM ARKADAN GELSİN.....	185
İŞ İNADA BİNDİ.....	185
İŞİ TATLIYA BAĞLAMAK.....	185
İŞİNİ SAĞLAMA BAĞLAMAK.....	186
İŞLER TIKIRINDA.....	186
İŞTE BÖYLE MEHMED AĞA.....	186
İŞTE ŞİMDİ KUŞA BENZEDİN.....	187
İT SÜRÜ PARA KAZAN.....	187
İTİ ÖLDÜRENE GÖMDÜRÜRLER.....	188
KABAĞIN SAHİBİ RAZI DEĞİL.....	188
KABAK BAŞINDA PATLAMAK.....	188

KABAK TADI VERMEK.....	189
KADININ FENDİ ERKEĞİ YENDİ.....	190
KAHVE DÖVÜCÜNÜN HINK DEYİCİSİ.....	191
KAHVE YEMEN'DEN GELİR.....	191
KAHVENİN HATIRI.....	192
KAMBERSİZ DÜĞÜN OLMAZ.....	193
KANI BOZUK.....	193
KARA BAHTIMA KIRK BEŞ.....	193
KARA GÜN KARARIP KALMAZ.....	193
KARAKUŞÎ HÜKMÜ.....	193
KARAMANIN KOYUNU, SONRA ÇIKAR OYUNU.....	194
KARAMÜRSEL SEPETİ Mİ SANDIN.....	195
KARARDI KÖZ TÜKENDİ SÖZ.....	195
KARINCA KARARINCA.....	196
KARIYI BOŞAMAYA VAKİT YOK.....	196
KARTAL KANAT.....	196
KAŞ YAPARKEN GÖZ ÇIKARMAK.....	197
KAŞIK DÜŞMANI.....	197
KAZ GİBİ YOLMAK.....	198
KAZAN KALDIRMAK.....	199
KAZAN TAŞARKEN, KEPÇEYE PAHA OLMAZ.....	200
KAZIN AYAĞI ÖYLE DEĞİL.....	200
KEÇEYİ SUDAN ÇIKARMAK.....	200
KEÇİLERİ KAÇIRMAK.....	201
KEÇİNİN PALAMUTA ETTİĞİNİ PALAMUT DA KEÇİYE EDER.....	202
KEDİNİN BACAĞINI AYIRMAK.....	202
KEL BAŞA ŞİMŞİR TARAK.....	203
KELLE KOLTUKTA.....	203
KENDİN GİDECEĞİNE ÜNÜN YÜRÜSÜN.....	203
KES BİR SOĞAN MALINI, YİYEN DE ÖLMÜŞ YEMEYEN DE.....	204
KEYFİMİN KÂHYASI MISIN?.....	204
KILAVUZU KARGA OLANIN... ..	205
KIRK DEREDEN SU GETİRMEK.....	205

KIRK YILLIK KANI OLUR MU YANI.....	206
KIRKINDAN SONRA SAZA BAŞLAMAK.....	207
KISA KES AYDIN ABASI OLSUN.....	208
KISMETİNDE NE VARSA KAŞIĞINDA O ÇIKAR.....	208
KIYAMETİ KOPARMAK.....	208
KIZAĞA ÇEKİLMEK.....	209
KİM TAKAR YALOVA KAYMAKAMINI.....	209
KİMİ YER, KİMİ BAKAR, KIYAMET ONDAN KOPAR.....	209
KİMİN ARABASINA BİNERSE ONUN TÜRKÜSÜNÜ SÖYLEMEK.....	210
KİMİN İÇİ YANIYOR.....	210
KİMSENİN YAPTIĞI YANINA KALMAZ.....	210
KO DESİNLER ALABAŞ YAR YOLUNDA TELEF OLMUŞ.....	211
KOKUSU ÇIKMAK.....	211
KOL GEZMEK.....	211
KONYA KÜLAHI GİYDİRMEK.....	212
KOY DESİNLER ŞAH BUDAĞIN BAĞI VAR.....	212
KOZUNU PAYLAŞMAK.....	213
KÖPEKLERİ SERBEST TAŞLARI BAĞLI.....	213
KÖR DÖVÜŞÜ.....	213
KÖR KADI (DOĞRUCU DAVUT).....	214
KÖRÜN TAŞI TEKİN DEĞİL.....	214
KÖS DİNLEMİŞ.....	215
KULAĞINA KAR SUYU KAÇMAK.....	216
KULAĞINA KÜPE OLMAK.....	216
KULAK ARDI ETMEK.....	216
KULAKLI BABA.....	216
KULP TAKMAK.....	217
KURT MASALI.....	218
KURT TİLKİ AT.....	218
KUYRUK ACISI.....	219
KUYRUK KOPARSA, SEYREYLE TOZU DUMANI.....	219
KÜFELİK OLMAK.....	220
KÜLAHLARI DEĞİŞTİRMEK.....	220

KÜLHANBEYİ.....	220
KÜPLERE BİNMEK.....	221
KÜPÜNÜ DOLDURMAK.....	221
LAF EBESİ.....	222
LAF İLE PİLAV PIŞSE.....	222
LAF OLA PADİŞAHIM.....	223
LAFLA PEYNİR GEMİSİ YÜRÜMEZ.....	223
LAHANACI BAMYACI.....	223
LEB DEMEDEN LEBLEBİYİ ANLAMAK.....	224
MAL KENDİNİ GÖSTERİR.....	224
MALIM DEĞİL Mİ? GÖZÜMÜN ÖNÜNDE DURSUN.....	225
MARMARA ÇIRASI GİBİ YANMAK.....	225
MAVAL OKUMAK.....	225
MAVİ BONCUK DAĞITMAK.....	225
MAYMUN GÖZÜNÜ AÇTI.....	226
MENZİL EŞEĞİ.....	226
MERCİMEÇİ FIRINA VERMEK.....	227
MERSİ, PABUCUMUN TERSİ.....	227
MESCİT YAPILMADAN KÖRLER DİZİLDİ.....	227
METELİĞE KURŞUN ATMAK.....	228
MEYDAN DAYAĞI.....	228
MISIR'DA SAĞIR SULTAN BİLE DUYDU.....	228
MİM KOYMAK.....	228
MİNAREYİ ÇALAN KILIFINI HAZIRLAR.....	228
MİNDER (HASIR) ALTI ETMEK.....	229
MUM YAKIP DİRDİNE YANMAK.....	229
MUMLA ARAMAK.....	229
MUSUL ÇEŞMESİNDEN SU İÇMEK.....	230
MÜDİR-İ MES'ULÜNE KADAR OKUMAK.....	230
MÜHÜR KİMDE İSE SÜLEYMAN ODUR.....	230
MÜNASEBETSİZ MEHMET EFENDİ.....	231
MÜREKKEP YALAMAK.....	232
NABZA GÖRE ŞERBET VERMEK.....	232

NALINA DA VURMAK, MIHINA DA VURMAK.....	232
NALLARI DİKMEK.....	233
NANE YEMEK.....	233
NASİPSE GELİR HİNT'DEN YEMEN'DEN NASİP DEĞİLSE NE GELİR ELDEN.....	234
NATO MERMER NATO KAFA.....	234
NAZELDİM (İNCELDEM).....	234
NE DOĞRAR NE BASAR.....	235
NE SEMİZDİ NE TEMİZDİ.....	235
NE ŞAMIN ŞEKERİ NE ARABIN YÜZÜ.....	235
NE ŞEHİTTİR NE GAZİ, PİSİPİSİNE GİTTİ KEL NİYAZI.....	236
NE VERİRSEN ELİNLE, O GİDER SENİNLE.....	236
NELER GELDİ NELER GEÇTİ FELEKTEN UN ELERKEN DEVE GEÇTİ ELEKTEN.....	237
NUH DER PEYGAMBER DEMEZ.....	237
O GÜLSÜM GİTTİ BU GÜLSÜM GELDİ.....	238
O İŞE RÜFAİLER KARIŞIR.....	238
O KADAR İNCELME KIRILIRSIN.....	238
O KADAR UZUN BOYLU DEĞİL.....	238
O VERMEYİ BİLMEZ.....	239
O ZAMAN ET NEREDE.....	239
OCAĞIN SÖNSÜN.....	239
OCAĞINA İNCİR AĞACI DİKMEK.....	240
ODUNU ON YAP KADIYA DON YAP.....	240
ODUNUMUN PARASI.....	240
OKKANIN ALTINA GİTMEK.....	241
OKUMAM YAZMAM YOK AMA KAYSERİLİYİM.....	241
OLDUBİTTİYE GETİRMEK.....	242
OLURSA OLUR SUYU, OLMAZSA HAMUR SUYU.....	242
ONUN İPİ İLE KUYUYA İNİLMEZ.....	243
ORTADA FOL YOK YUMURTA YOK.....	243
OSMANLI TOKATI.....	243
OTUR OTURDUĞUN YERDE.....	244
ÖĞÜDÜNÜ YUVADA ALMIŞ.....	244
ÖHÖ DEDİRTMEDEN VERMİYOR.....	244

ÖKÜZ ALTINDA BUZAĞI ARAMAK.....	245
ÖKÜZ ÖLDÜ ORTAKLIK BİTTİ.....	245
ÖLENE KADAR DEĞİL, ÖĞLENE KADAR AĞLARDIM.....	246
ÖLME EŞEĞİM ÖLME.....	246
ÖLMEZ CANIM SAĞ KALIRSA.....	247
ÖLÜMLE KALIM ARASI BİR KARIŞ.....	247
ÖLÜR MÜSÜN, ÖLDÜRÜR MÜSÜN?.....	247
ÖP BABANIN ELİNİ.....	248
ÖRT Kİ ÖLEM.....	248
ÖYLE KÖPEĞİN BÖYLE KEPEĞİ OLUR.....	248
ÖYLE DE DENİR BÖYLE DE!.....	249
ÖZRÜ KABAHAATİNDEN BÜYÜK.....	249
PABUCU DAMA ATILMAK.....	249
PAPAZ HER ZAMAN PİLAV YEMEZ.....	250
PAPAZ UÇURMAK.....	250
PABUÇ PAHALI.....	250
PAPUÇLARI GİYERKEN BELLİ OLUR.....	250
PARA PARAYI ÇEKER.....	251
PARAYI VEREN DÜDÜĞÜ ÇALAR.....	251
PAŞA BARDAĞI GİBİ KIYMETLİ.....	251
PAŞA DÖKÜNTÜSÜ.....	252
PEŞKEŞ ÇEKMEK.....	252
PİREYİ DEVE YAPMAK.....	252
POSTU DELDİRMEK.....	253
POT KIRMAK.....	253
PÖSTEKİ SAYDIRMAK/SAYMAK.....	253
PUSULAYI ŞAŞIRMAK.....	254
PÜF NOKTASI.....	254
PÜSKÜLLÜ BELÂ.....	255
RAHMET OKUTMAK.....	256
SABIR ÇANAĞI TAŞTI.....	256
SAÇ TAVA GELDİ HAMUR KALMADI, AKIL BAŞA GELDİ ÖMÜR KALMADI.....	257
SAÇAK ALTI KURUDUR, MİSAFİRİN YOLUDUR.....	257

SAÇI ÖNÜNE DÜŞÜNCE AK MI KARA MI GÖRÜRSÜN.....	257
SAÇINI SÜPÜRGE ETMEK.....	258
SAKALI ELE VERMEK.....	258
SAKALIM YOK Kİ SÖZÜM TUTULSUN.....	258
SAMAN ALTINDAN SU YÜRÜTMEK.....	259
SAPI SİLİK.....	259
SARI BUĞDAYLARI VERDİK SARI GELİNLERİ VERMEDİK.....	260
SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA.....	260
SARPA SARMAK.....	260
SEN DE Mİ BRUTUS?.....	261
SEBİLHANE BARDAĞI.....	261
SEN DEVEYİ DÜZE İNDİR!.....	261
SEN HOCAN KADAR MI BİLECEKSİN?.....	261
SENDE BU ENSE, ONDA BU PARA VARKEN ÇOK DAYAK YERSİN.....	262
SENİ DEVE TEPTİ.....	262
SENİN YAPTIĞINI ÇORUMLU BİLE YAPMAZ.....	263
SEPETLEMEK.....	263
SERMAYEYİ KEDİYE YÜKLEMEK.....	263
SESİ AYYUKA ÇIKMAK.....	264
SESİ HOŞ, İÇİ BOŞ.....	265
SIRRA KADEM BASTI.....	265
SIRTI YERE GELMEK.....	265
SİTTİN SENE.....	266
SON GÜLEN İYİ GÜLER.....	266
SONU FİYASKO ÇIKMAK.....	266
SU İÇİNDEKİ DEĞERİNİ BİLMEK.....	266
SU ÜSTÜNE YAZI YAZMAK.....	266
SURATI SİRKE SATMAK.....	267
SUSUZ MUSUN, UYKUSUZ MUSUN?.....	267
SUYA DÜŞTÜ.....	268
SUYA GÖTÜRÜP SUSUZ GETİRMEK.....	268
SÜT LİMAN OLMAK.....	269
ŞAH İDİN ŞAHBAZ OLDUN!.....	269

ŞAKAYA GELMEMEK.....	269
ŞAPA OTURMAK.....	269
ŞEB-İ YELDA.....	270
ŞİFA NİYETİNE.....	270
ŞİRAZEDEN ÇIKMAK.....	270
ŞU KARLI DAĞIN ARDINDA BİR ARZUMANIM KALDI!.....	270
ŞURAYA DEĞMİŞ BURAYA DEĞMEMİŞ.....	271
TABAKHANEYE BOK YETİŞTİRMEK.....	271
TABANA KUVVET.....	272
TABANLARI KALDIRMAK.....	272
TABANLARI YAĞLAMAK.....	272
TABURCU OLMAK.....	273
TADINI KAÇIRMAK.....	273
TALİHİ YAR OLMAK.....	273
TASI TARAĞI TOPLAMAK.....	274
TAŞ BAŞINDA DEĞERİNİ EDER.....	274
TAVŞANIN SUYU (TAVŞAN GETİRENİN DAYISI).....	275
TAVUK PAZARI ŞAİRLERİ.....	275
TAZIYA MUSKA YAZMAK.....	276
TEKEDEN TELEME ÇALMAK.....	276
TEMCİT PİLAVI.....	277
TEMİZE HAVALE ETMEK.....	277
TENCERE DİBİN KARA.....	278
TENCERE YUVARLANMIŞ KAPAĞINI BULMUŞ.....	278
TEPEDEN İNME.....	279
TESTİYİ KIRMADAN ÖNCE.....	279
TİĞ-İ TEBER, ŞAH-I MERDAN.....	279
TİLKİNİN KUYRUĞUNU HATIRLADI.....	280
TİLKİNİN VARACAĞI YER.....	280
TİLKİYİ YÜZÜP KUYRUĞUNA GELMEK.....	280
TOPRAĞI BOL OLMAK.....	280
TUT KELİN PERÇEMİNDEN.....	281
TUTTUĞUN ALTIN OLSUN.....	281

TUZ EKMEK HAKKI.....	281
TUZLAYIM DA KOKMASIN.....	281
TUZLUYA MAL OLMAK.....	282
TUZSUZ HELVA GİBİ SALLANMAK.....	283
UÇMASINI BİLMEK.....	283
ÜÇ NALLA BİR ATA KALDI.....	283
ÜMİDİM ŞU DAĞIN ARDINDA KALDI.....	283
ÜSKÜDAR'DA SABAH OLDU.....	284
VASİYET ETTİM AMA ÖLMEDİM.....	284
VAY ARKAM!.....	284
VEHBİNİN KERRAKESİ.....	284
VER YİYEYİM ÖRT YATAYIM.....	285
VERECEK OLUNCA HALLÂK, GAGASINDA GETİRİR LAKLAK.....	286
VERMEYİNCE MABUD NEYLESİN SULTAN MAHMUD.....	286
VIRAK DESEN DE BIRAK DESEN DE YİYECEĞİM.....	287
VOLTA ATMAK.....	288
VUR ABALIYA.....	288
VUR FAKAT DİNLE.....	288
VURDU DİYORLAR.....	289
YA BU DEVEYİ GÜTMELİ, YA BU DİYARDAN GİTMELİ.....	289
YA DAYAK YEMEMİŞ, YA SAYI SAYMASINI BİLMİYOR.....	289
YA DEVESİ YA DEVECİSİ.....	290
YA DEVLET BAŞA, YA KUZGUN LEŞE.....	290
YA KEBİKEÇ!.....	290
YAĞMA HASAN'IN BÖREĞİ.....	290
YAKASI AÇILMADIK.....	291
YALANCININ MUMU, YATSIYA KADAR YANAR.....	291
YANLIŞ HESAP BAĞDAT'TAN DÖNER.....	292
YARA BENİ ÖLDÜRMEZ BU LAF BENİ ÖLDÜRÜR.....	293
YARIM AĞIZ DAVET.....	293
YARIMI YEME BÜTÜNÜ BÖLME, YE ALLAHINI SEVERSEN!.....	293
YAŞ TAHTAYA BASMAK.....	294
YAYA KALDIN TATAR AĞASI.....	294

YAZIKLAR OLDU BİZE, KAZIKLAR DEĞMESİN SİZE.....	294
YE KÜRKÜM YE!.....	295
YEL ÜFÜRDÜ SU GÖTÜRDÜ.....	295
YELKENLERİ SUYA İNDİRMEK.....	295
YEM BORUSU.....	296
YEMEĞİN BUHARININ PARASI.....	296
YERİN KULAĞI VAR.....	296
YERİNDE YELLER ESMEK.....	297
YOK DEVENİN BAŞI.....	297
YORGAN GİTTİ KAVGA BİTTİ.....	298
YÖRÜK SIRTINDAN KURBAN KESMEK.....	298
YÜK ÜSTÜNDE GÖZÜN OLSUN EL İÇİNDE SÖZÜN OLSUN.....	298
YÜZ KARASI.....	299
YÜZ VERİNCE ASTAR İSTEMEK.....	299
YÜZE YÜZE KUYRUĞUNA GELMEK.....	299
ZAKİR AĞA ÖLDÜ, ÖLMEYECEK OLAN SEVİNSİN.....	300
ZERDEYLE ZIRVA.....	300
ZEVKTEN DÖRT KÖŞE OLMAK.....	300
ZIRNIK KOKLATMAMAK.....	300
ZIVANADAN ÇIKMAK.....	300
ZİFTLENMEK.....	301
ZURNADA PEŞREV OLMAZ.....	301
ZÜĞÜRDÜN GÜLECEĞİ GÜN GELDİ.....	302
ZÜLF-İ YÂRE DOKUNMAK.....	302
KAYNAKLAR.....	303

ÖN SÖZ

Pencereden dışarıya bakmak gibidir kitap okumak. Dünyayı anlamak, okumak, zevk almak, dersler çıkarmak, yaşamı anlamlı, yaşanır kılmaktır. Eserler miraslar bırakmaktır. İşte deyimlerimiz de tıpkı atasözlerimiz gibi atalarımızdan kalan değerli bir mirastır. İnsanların başına gelen olaylardan ders çıkartarak söylediği sözlerdir. Ders vericidir, nasihat edicidir ve yol göstericidir. Deyimler, toplumsal kültürümüzün bir parçasıdır. Yaşamın tam içindedir ve yaşamışlığı ifade eder. Her deyimim arkasında bir hikâye, daha doğrusu bir hayat vardır. Bu hayat hikâyelerinde çok şey saklıdır. Her birinde tarihin derinliklerinden gelen, insanı çepeçevre saran sıcacık mesajlar yüklüdür.

“Davulun sesi uzaktan hoş gelir” dendiğinde işlerin görüldüğü kadar iyi olmayabileceğini herkes anlar. Ya da “boyunun ölçüsünü almak” deyiminin girilen işte umduğunun tersine başarılı olunamadığı anlamına geldiği açıkça ortadadır. “Etekleri zil çalıyor” deyimini bir yabancı dile çevrildiğinde anlaşılmazdır. Ama Türkçe bilen herkes bunun çok sevinmek, mutlu olmak; her haliyle sevincini belli etmek olduğunu hemen anlar. Kişinin durumunu yorumlamaya ve ek açıklamaya gerek bile kalmaz.

Kitabımızın içeriğini oluşturan deyimler de dilin çok önemli bir cephesini gösteren söz kalıplarından biridir. Deyimler, anlatımın güçlü, derin ve zengin hale gelmesine katkıda bulunurlar. Her biri bir olaya, öyküye ya da efsaneye dayanan deyimler, aslında belli bir zihin mekanizmasını da haber verirler. Bir dil içinde düşünen ve konuşan insanın zekâsını, algısını, dünyaya bakışını yansıtan deyimler, dil içinde bir toplumsal hafıza kategorisidir âdetâ... Dolayısıyla bir deyim ilham veren hikâye aslında bize o deyim arka planındaki kültürel dokuya ilişkin ipuçları da verir. Deyim hikâyelerine olan ilgimiz biraz da buradan kaynaklanır. O hikâyelerden tarihin farklı kesitlerindeki toplum yaşayışının ayrıntıları, dönem insanların gündelik hayatları, ilgileri, öncelikleri, hayat algıları hatta değer yargılarına dek fikir edinmek mümkün olur. Öyle ki bu hikâyelerde bulunan sıcak, içten ve hayata daha çok dokunan bir yaklaşımın ürünü olan veriler bize tarih kitaplarından daha yakın gelir. Çünkü buradaki insan, hazırcevaplığı, ironisi, hicvi ya da saflığı, iyi niyetiyle kısacası zekâsı ve kalbi ile çok daha sıcak ve canlıdır.

Türkçenin büyük şairi Yunus Emre, meşhur beytinde sözün gücünü hem güzel hem hâkimane bir üslupla vurgular:

*Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aş, bal ile yağ ede bir söz*

Yunus, bu ifade ile aynı zamanda kelimeleri “söz” kılmanın önemini de anlatır. Yalnız başınayken tek bir kuru anlama karşılık gelen kelimeler, yan yana geldiklerinde yepyeni anlam ufuklarına doğru yol alırlar. İşte bunu keşfeden insanoğlu, kelimelerden sayısız kombinasyonlar üretmiştir. Elbette belli bir mantık ve tutarlılıkla... Atasözleri, tekerlemeler, bilmeceler, mecaz kullanımlar, deyimler, nihayetinde kelimelerin farklı şekillerde bir araya getirilmeleriyle oluşmuş söz kalıplarıdır.

Türkçe, kelimelere anlam yükleme yeteneği ile dünya dilleri arasında benzersiz konumdadır. Dilimizin kelimelere anlam yükleme özelliği ve inceliği değişik şekillerde de ortaya çıkar. Sözcüklerin tek başına ifade ettikleri anlamlar, bir araya geldiklerinde değişir ve deyimler ortaya çıkar. Ortaya çıkan yeni deyimler farklı anlamlar ve başka güzellikler ifade ederler. Herkesin rahatlıkla anlayabileceği, fazla söze gerek bırakmayan deyimlerin bolluğu ve dolu dolu anlamları dilimizin zenginliğinin önemli göstergelerinden biridir. Kelimelerin ince bir işçilikle getirildiği yeni haldir.

Elinizdeki çalışma, Necla Yavuz’un yıllar öncesinde başlayan deyim hikâyelerini derleme merakına dayanmaktadır. Ancak derlemenin kitaba dönüşmesi aşamasında deyimlerle ilgili tüm literatür de taranmış ve mevcut çalışmalardan çok daha zengin bir deyim hikâyeleri antolojisi oluşturma hedefi ile hareket edilmiştir. Amacımız dilimizin çok önemli bir zenginliği olan deyimlerin ve hikâyelerinin okuyucuya sunulabileceği geniş bir kaynak oluşturmaktır. Anlamlı, bilgelik yüklü ve bir toplum zekası pırlıtsı taşıyan bu hikâyelerin unutulmamasına küçük bir katkı yapabilirsek ne mutlu bize!...

Necla Yavuz
Kevser Münire Baş